

Co chybí, aby mohli žít stejně jako ostatní? Zástupce ombudsmana zjišťoval, jak Česko naplňuje práva lidí s postižením

4.9.2025 - | Kancelář veřejného ochránce práv

Výzkum poprvé zhodnotil naplňování práv lidí s postižením pomocí tzv. lidskoprávních ukazatelů. Ty umožňují zjistit, jak vypadá skutečný život lidí s postižením - nejen co říká zákon, ale co stát dělá a jaké to má dopady.

Co je lidskoprávní ukazatel?

Konkrétní údaj nebo informace, která pomáhá zjistit, jak se v praxi dodržují lidská práva. Může jít například o to, zda máme kvalitní zákony potírající násilí na lidech s postižením, kolik úřadů sídlí v bezbariérových budovách či kolik lidí s postižením žije mimo zdi ústavů nebo psychiatrických nemocnic. Ukazatel umožňuje v čase sledovat nejen úspěchy, ale také oblasti, kde je třeba posílit ochranu práv jednotlivců a skupin obyvatel.

Zástupce ombudsmana se v nejnovějším výzkumu zaměřil na čtyři oblasti: zákaz diskriminace, rovnost před zákonem, nezávislý způsob života a práci a zaměstnání. Nejlépe je na tom podle něj oblast antidiskriminace (49 %), nejhůře oblast rovnosti před zákonem (28 %), do které spadá i omezování svéprávnosti. Celkový výsledek 38 % ukazuje, že lidé s postižením stále u nás nemají stejné podmínky jako ostatní.

„Podobně jako v některých jiných zemích může i v České republice přetrvávat pocit, že lidé s postižením mají díky sociálním dávkám, speciálním školám a ústavům zajištěnou dostatečnou péči a nejsou znevýhodnění. Naše zjištění ale ukazují, že takový pohled zastírá skutečné výzvy. Úmluva, k jejímuž plnění jsme se zavázali, odmítá systém, který lidi s postižením odděluje od zbytku společnosti, nepodporuje jejich potenciál a rozhoduje za ně. Mnoho z nich by přitom chtělo žít jinak – samostatně a s rovnými příležitostmi,“ sděluje zástupce ombudsmana Vít Alexander Schorm.

Co dělá stát v případě práv lidí s postižením jinak, než jak požaduje Úmluva?

Stát například

- nechrání před všemi formami diskriminace, kterou lidé s postižením v životě zažívají,
- nezajišťuje, aby se postupně snižoval počet lidí s omezenou svéprávností, za které rozhoduje opatrovník,
- nesnaží se, aby více lidí s postižením opustilo velké ústavy a žilo s podporou služeb v běžné komunitě,
- nemotivuje běžné zaměstnavatele, aby nabízeli pracovní příležitosti lidem s postižením, čímž výrazně stoupá jejich počet na chráněném trhu práce,
- pravidelně nezjišťuje osobní zkušenosti lidí s postižením s diskriminací a nesbírá potřebné údaje pro vyhodnocení dopadů zákonů a dalších opatření na život lidí s postižením a jejich blízkých.

„ Výzkum ukazuje, že bez jasného plánu, podpory služeb a důvěry ve schopnosti lidí s postižením se dál nepohneme. Ve zprávě nabízíme návrhy, které mohou přispět ke skutečné změně – k tomu, aby lidé s postižením mohli žít svobodněji, důstojněji a podle svého,“ uvádí Romana Jakešová, vedoucí odboru ochrany práv osob se zdravotním postižením v kanceláři ombudsmana a dětského ombudsmana. Připomíná, že do přípravy výzkumu byl zapojen také poradní orgán ombudsmana, který je složen z lidí s postižením a organizací, které hájí jejich zájmy.

Ve zprávě zástupce ombudsmana doporučuje mimo jiné:

- připravit účinnější vládní strategii týkající se práv lidí s postižením pro období 2026-2030,
- podpořit samostatné rozhodování lidí s postižením místo omezování svéprávnosti,
- zajistit dostupné sociální služby v místě, kde chtějí lidé žít,
- podporovat zaměstnávání lidí s postižením na běžném trhu práce,
- sbírat spolehlivá data a pravidelně hodnotit, co se daří a co ne.

Svémi zjištěními zástupce ombudsmana symbolicky zve k rozhovoru zejména odpovědné státní instituce. Zpráva je zároveň podkladem, z níž bude zástupce ombudsmana vycházet při komunikaci s Výborem OSN pro práva osob se zdravotním postižením v Ženevě. Z výzkumné zprávy mohou rovněž čerpat organizace hájící práva a zájmy lidí s postižením a akademický sektor.

- Zpráva a její shrnutí v českém jazyce
- Zpráva a její shrnutí v anglickém jazyce
- Shrnutí výzkumu (factsheet)
- Shrnutí ve verzi pro snadné čtení (easy to read)
- Video v českém znakovém jazyce

https://www.ochrance.cz/aktualne/co_chybi_aby_mohli_zit_stejne_jako_ostatni_zastupce_ombudsman_a_zjistoval_jak_cesko_naplnuje_prava_lidi_s_postizenim